

SKÅNSKA AKADEMIEN

-en brokig samling humorister

som främjar

skånsk kultur och särart

○ ○ ○ Jacques Werup satt i Paris och skrev. Nils Poppe var i Tyskland och letade pjäser. Hans Alfredson, ja, han var väl ute och filmade någonstans. Eller skrev på ett Lundaspex som kanske kommer i TV så småningom. Rector magnificus vid Lunds universitet, Nils Stjernquist, var på konferens. Någon eller ett par var förkylda, förstås.

Förhindrad var också Peter Broberg, som skapat den solenergistad utanför Eslöv som invigs till våren. Men annars ställde Skånska Akademien upp tämligen mangrant vid det möte där MånadsJournalens uppsvenska utsända var observatör. Ut i lärdomsstaden Lund.

Skånska Akademien. Instiftad för ett år sedan för främjande av skånsk humor och kultur. Vad är nu detta för något? Nationalchauvinistisk frigörelseiver? Korsvirkeslängor och Österlen? Nej, både mycket mindre och mycket mer, försäkrar akademiens ledamöter. Den skånska kulturen är bara helt

I den vackra trappan på Grand i Lund sitter en del av Skånska Akademien.

Bakre raden fr v: Dr Sten-Bertil Vide, språkvetenskapare, landskapsarkitekt Runo Löwenmo, historieprofessorn Göran Rystad, litteraturprofessorn och författarinnan Louise Vinge, docent Helmer Lång, Akademiens Secretarius. Främst fr v: grosshandlare Hans Jerenä, författarinnan Dagmar Edqvist, tonsättaren Sten Broman, lite ovanför Eva Nordenson, som är chef för Kulturen i Lund, och Eva Sköld, dramatisk chef vid Malmö stadsteater.

enkelt något mycket speciellt. Som skåningarna helst själva vill vårda sig om, ty de förstår sig bäst på den.

Helmer Lång är akademiens tillskyndare och eldsjäl. I dag bär han svart manchesterkostym med en silverne gåspenna på kavajuppslaget. Han har just avslutat en bok om konstnären Max Walter Svanberg och kring hans höga panna fladdrar visionernas ljusalfer. En skånsk litteraturhistoria är ett av hans projekt inom akademiens ram. Ett annat är ett skånsk-svensk-dansk-engelskt lexikon! "Det gäller att gå ut på världsmarknaden."

Detta säger han på Kafé Lundagård en stund före akademiens sammanträde.

– Skåne är inte bara Österlen. Naturen är mångskiftande. Så och kulturen: varken svensk eller dansk men just skånsk! Skånsk humor? En blandning av det akademiska och det folkliga, det som ni uppsvenskar brukar kalla sävligt. Lundaskepticismen är ju något speciellt. Tänk på Piraten, tänk på Frans G Bengtsson!

Men i soffan bredvid Helmer Lång sitter just nu den indiske diktaren S H Vatsyayan som med sin hustru Ila är gäster hos Skånska Akademien. Nej, man behöver inte konstruera några jämförelser om kolonialism och förtryck. Även om Helmer Lång hinner dra in Snapphanekriget i samtalet, då svenskarna begick förfärliga grymheter här nere. Den indiske gästen representerar kulturutbyte helt enkelt. Och medan vi förflyttar oss från Lundagård för att möta resten av akademien berättar Helmer vemodigt om det riktiga Lundakonditoriet: Håkanssons, saligen

bortrivet. "Det var dit man gick om man skulle träffa en flicka. Och på Athenaeum satt Frans G Bengtsson och spelade schack. Också det borta."

Akademien träffas på Grand, legendariskt, historieomsusat och nyrenoverat. Så nu slipper man irra omkring bland Lunds övriga krogar för sina luncher (eller frukostar, som det heter på skånska) och middagar. Inget högtidligt eller akademiskt vilar över denna middag. Men nog är det lärt och innehållsrikt. Här kommer Sten Broman i en av sina eleganta kostymer med rakknivsvassa pressveck och blixtrande blanka skor. Musik är hans ämne, som vi vet. Och han bestämmer sig för att han ska sitta bredvid Eva Sköld, dramatisk chef vid Malmö stadsteater. Eva, som bär breda silverband kring handlederna, har varit regissör vid teatern i flera omgångar sedan femtitalet och är representant för den paragraf i akademiens stadgar som säger att man ingalunda behöver vara född i Skåneland för att platsa i församlingen. Man kan vara skåning av vana! Samt känna och verka för den skånska särarten.

Sten Broman vill i afton äta ärter med fläsk. Annars har han bidragit med en av de mest prisvärda rätterna på Grands meny: Sten Bromans köttbullar, spetsade med whisky. Inte dumma alls. Akademiens ledamöter beställer fritt och pratar fritt. Ingen mötesordning i kväll.

– Hå och ha, skånska frågeord för vad och var, är släkt med fornsvenskans hevad och så vidare, förklarar för mig Sten-Bertil Vide, språkvetare. Med honom ska Helmer Lång sammanställa

Samtalen är vittra, allvaret långt borta

(forts)

det storvulna fyrspråkiga lexikonet. Vad har engelskan där att göra? Jo, mångt skånskt ord har via vikingarna befruktat det anglo-saxiska språket.

Och den skånska litteraturhistorien vill Helmer att Louise Vinge, professor i litteraturvetenskap, ska hjälpa till med. Louise Vinge har skrivit böcker tidigare: om Narcissus-myten i världslitteraturen, om de fem sinnena, om den svenska romantiken. Hon är inte skånska av födsel, liksom ingen av akademiens kvinnor. "Minst femti procent av ledamöterna bör vara män" står det så rart i statuterna. Men i dag är männen hela 75 procent. Av de ca 20 medlemmarna är fyra kvinnor. Där är Eva Nordenson som förestår Kulturen i Lund. Och författarinnan Dagmar Edqvist. Som under 60-talet tillhörde dem som lyckades skapa SKYS, ett kulturhus med små bokstäver i Malmö.

– Skånska akademien är en heterogen samling och det är med flit, säger hon. Utan pretentioner!

Pretentiöst? Nej, man kan inte ens finna några av ledamöternas titlar pretentiösa, bara klingande. Secretarius, det är Helmer Lång. Låter roligare än sammankallande. Och cancellarius, kansler, eller skattmästare, är grosshandlare Hans Jerenäs. För nog behöver kulturen pengar och än så länge har Skånska Akademien inga.

Men här sitter landskapsarkitekten Runo Löwenmo som alltså äger ett passande namn för den som värnar om landskap och natur. I stället för slips bär han en emaljbroch med två måsar som svingar sig mot skyn, "symboliserande tankens frihet", säger han. Och i knapphållet sitter en kvist ljung. Den blomman är hans öde. För när Löwenmo i ungdomen studerade i Österrike förälskade han sig i en underskön flicka vid namn Heidi, vilket betyder ljung. Sen for hon till Hollywood och blev världsberömd under namnet Hedy Lamarr.

– Och min hustru heter Erika, som också betyder ljung! Så den blomman har följt mig genom livet . . .

Men allvarligt talat, vad kan Skånska Akademien göra?

– Verka för att skåningarna får

bestämma i frågor som rör oss, säger Helmer Lång. Exempel: Sturups flygplats. Idiotiskt beslut från de centralstyrande uppe i Stockholm som inte begriper hur det är här nere. Man hade kunnat placera flygplatsen någon annanstans. I stället för att skövla en bokskog.

– Cavefors-affären, säger Eva Sköld. Skånska Akademien bör kunna bli ett opinionsbildande organ som ryter till där det behövs. I fallet Cavefors har en kulturbärande person och företag fått gå under eftersom makthavarna okänsligt följt paragrafernas bokstäver.

Runo Löwenmo, botanikern och landskapsarkitekten, cyklade för en del år sedan omkring i Brösarps backar och pläderade mot Tomelillas exploatering. Exploateringen kom av sig. Och därpå gjorde Hasse Alfredson filmen "Äppelkriget" fritt efter verkligheten. Sådana aktioner kunde vara understödda av en Skånsk Akademi.

– Skåne smyger sig på en, säger Eva Sköld. När jag första gången såg Skånes flagga på bilarna, röd med gult kors, höll jag på att skratta ihjäl mig. När jag tillfrågades om jag ville bli invald i akademien sa jag: Just den rätta att fråga, jag som hindrar mina barn att prata skånska. Eftersom jag anser att språk ska bevaras!

– Men den skånska kulturen är unik. Rikedom och fattigdom sida vid sida. Den burgna högreståndskulturen som egentligen inte bryr sig om konst. Och den medvetna socialismen med bredare kultursyn. Kontrasterna är så tydliga. Österlen med sin våldsamma frodighet och enorma karghet. Här sitter man på yttersta kanten av Skandinavien och tittar bort mot Europa . . .

Ett stilla samtal förs intill över kaffet. Det låter som latin, fast på skånska. Det är herrarna Vide och Löwenmo som talar om brännvinsörter. Vad örterna heter på svenska, på skånska och på latin. Och *varför* de heter som de gör.

Och i uppbrottets förvirring ses det skånska fabeldjuret smyga genom Grands matsal. Skånska Akademiens emblem. Stolt fjädrande på tassar med gripklor, med ett leende som är brett, men ingalunda elakt. ○

Lösning till julens litteraturpristävling

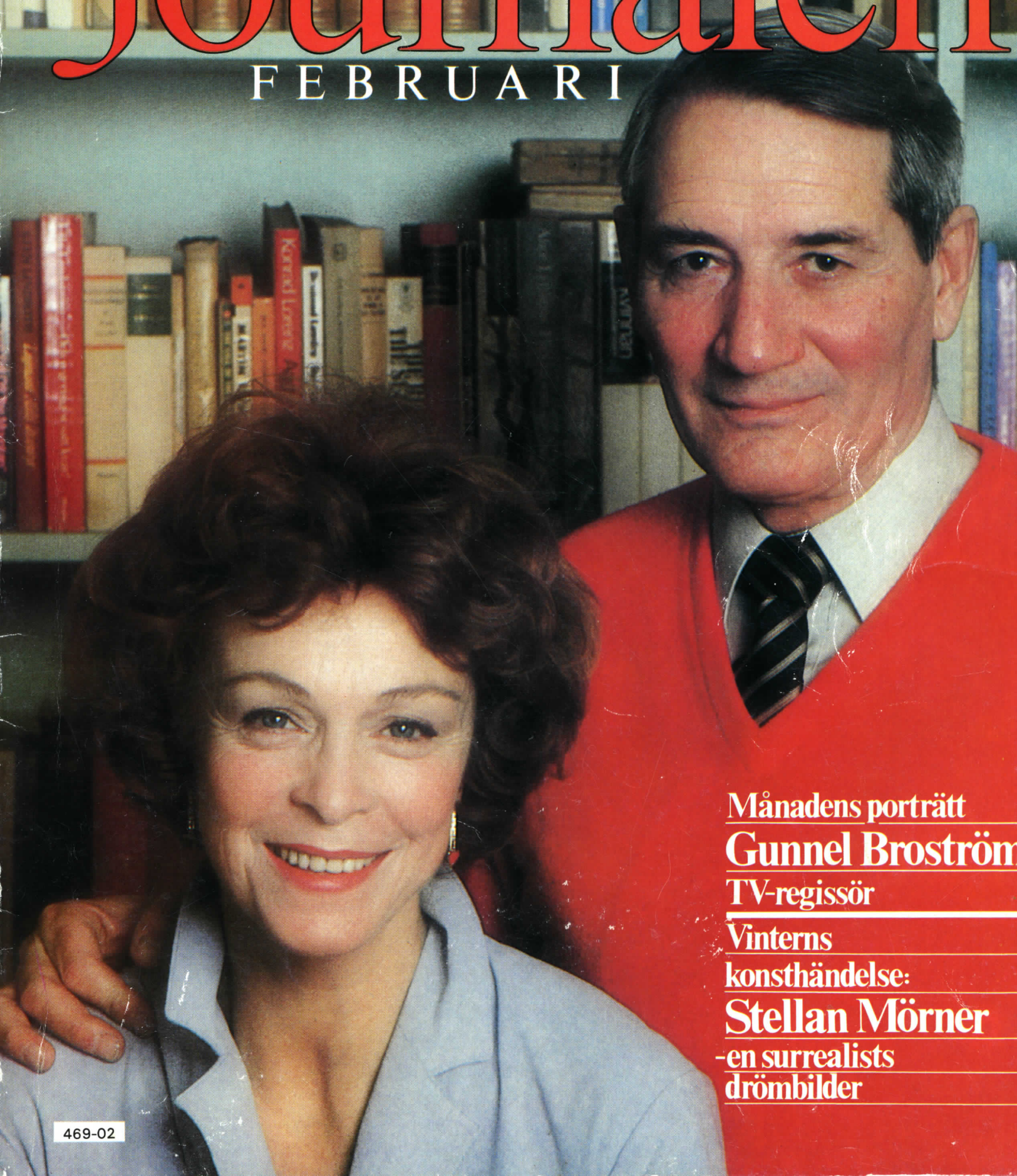
- A 11 Frank Heller: Förbannelse över de otrogna
- B 8 Nils Ferlin: Drömmar, ur Med många kulörta lyktor
- C 21 Birger Sjöberg: Kvartetten som sprängdes
- D 10 Hjalmar Gullberg: Den heliga natten, ur Andliga övningar
- E 14 Selma Lagerlöf: Kejsaren av Portugalien
- F 20 Gunnar Mascoll Silfverstolpe: Julväntan, ur Efterlämnade dikter
- G 3 Stig Claesson: Den ensamme Nobelpristagarens vardag
- H 22 Carl Snoilsky: Jultankar i Rom, ur Italienska bilder
- I 1 Frans G Bengtsson: Röde Orm, Sjöfarare i västerled
- J 13 Erik Axel Karlfeldt: Ljustöperskan, ur Hösthorn
- K 16 Moa Martinson: Kyrkbröllop
- L 25 A:lfr-d V:stl-d: Juledröm, ur Grönköping i Helg och Söcken 1929
- M 2 Fredrika Bremer: Granarna
- N 24 Karl Vennberg: Ett julminne, ur Sju ord på tunnelbanan
- O 9 Jan Fridegård: Lyktgubarna
- P 23 Esaias Tegnér: Fritiof kommer till Kung Ring, ur Fritiofs Saga
- Q 7 Falstaff Fakir: Julen, dess orsaker och verkningar, ur Vitterlek
- R 5 Albert Engström: Julotta, ur Genom mina guldbågade glasögon
- S 12 Eyvind Johnson: Hans nådes tid
- T 4 Stig Dagerman: Bytesdag, ur Dagsedlar
- U 17 Ludvig Nordström: Tomas Lack
- V 18 Johan Ludvig Runeberg: Julkvällen
- X 15 Ulf Lundell: Sönnen
- Y 19 Viktor Rydberg: Tomten, ur Dikter
- Z 6 Per Gunnar Evander: Det sista äventyret

I nästa nummer presenteras vinnarna

Nummer 2 Februari 1982 Pris 19:75 inkl moms Finland 20:- fmk

MÅNADS Journalen

FEBRUARI

Månadens porträtt

Gunnel Broström

TV-regissör

Vinterns

konsthändelse:

Stellan Mörner

-en surrealists
drömbilder